

Klasifikace duševních onemocnění a její univerzálnost

- ▶ *Definice duševního onemocnění*
- ▶ *SYNDROM PSYCHOPATOLOGIE X KULTURNÍ NORMA*
- ▶ *Diagnostický a statistický manuál duševních nemocí*
  - ▶ *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders* **DSM-V**
  - ▶ Americká psychiatrická asociace APA
- ▶ Mezinárodní klasifikace nemocí MKN- 10
  - ▶ International Classification of Diseases **ICD 10**
  - ▶ Světová zdravotnická organizace WHO

Klasifikace duševních onemocnění a její univerzálnost

- ▶ Univerzální, validní a reliabilní klasifikační systém?
- ▶ Zkušenost psychického onemocnění vysoce subjektivní -> vysoce subjektivní vyjádření této zkušenosti
- ▶ Norma x patologie se v každé kultuře a společnosti liší
- ▶ Změny v našem poznání
- ▶ Příklad homosexuality (1973 vyjmuta z DSM x Uganda)
- ▶ E. Krapelin poč. 20.st.- komparativní psychiatrie

Kultura x psychopatologie

- ▶ Definice zdraví
- ▶ „Stav úplné tělesné, duševní a sociální pohody, který je výsledkem souladu ve vzájemném působení organismu a prostředí“ (WHO, 1948)
- ▶ Koncept zdraví se v různých kulturách liší

Biomedicínský model nemoci

- ▶ Západní perspektiva
- ▶ Důraz na fyziologické a biologické aspekty nemoci
- ▶ Založen na diagnostice a léčbě
  - ▶ -> psychopatologie univerzální, homogenní jen s malými variacemi
- ▶ X východní holistický přístup

Univerzalita psychopatologie

- ▶ Extrémní universalismus
  - ▶ Psychopatologické fenomény invariantní kultuře ve svém vzniku i projevu
- ▶ Umírněný universalismus
  - ▶ Psychopatologie nějakým způsobem přítomná ve všech kulturách
  - ▶ Ale ve svém vzniku a projevu ovlivnitelná kulturou
- ▶ Kulturní relativismus
  - ▶ Psychopatologie kulturně unikátní, srozumitelné pouze v termínech dané kultury

Prevalence duševních nemocí v různých kulturách

- ▶ Studie (Goldberg and Lecrubier, 1995, Ustun and Sartorius, 1995)
  - ▶ Prevalence deprese 29,5% Santiago, 2,3% Nagasaki, 11,6% Ankara.
  - ▶ Prevalence Generalizované úzkostné poruchy 0,9% Ankara, 2,6% Rio de Janerio
  - ▶ Kleinman - category fallacy
    - ▶ přenos kategorizačního systému nemocí z původní kultury do jiné

Schizofrenie

- ▶ Prevalence 1% světové populace, kultura může ovlivnit její prevalenci
  - ▶ V USA více výskytů u Afroameričanů než u bílých Američanů
  - ▶ Akutní a katatonická forma se častěji vyskytuje v rozvojových zemích
- ▶ Obsah halucinací různý
  - ▶ Religiózní halucinace a vina nalézány u nemocných v křesťanských kulturách
- ▶ Schizofrenie jako středně univerzální onemocnění je přítomna ve všech kulturách, ale liší se v prevalenci, svém vyjádření a prognóze

Deprese

- ▶ Prevalence od 1,0% v Nigerii do 10,3% v USA
- ▶ Popisy depresivních příznaků nalezeny již ve starověkých textech
- ▶ Výraz depresivní „depressed“ nemá jazykový ekvivalent u amerických Indiánů a některých jihoasijských národů
- ▶ Hlavní symptomy kulturně univerzální
  - ▶ Dysforie, úzkost, tenze, pocit neschopnosti, ztráta energie
- ▶ Okrajové symptomy kulturně specifické
  - ▶ Bolesti hlavy v Latinské America a Středozeří
  - ▶ Slabost, závratě, únava v Číně a Asie

- ▶ Strach ze stigmatizace - diagnostikováno somatické onemocnění
- ▶ Emocionální problémy nejsou brány jako onemocnění (např. jako následek situace)
- ▶ U lékaře jsou hlášeny somatické obtíže, o kognitivních a emocionálních se mlčí
- ▶ Východní kultury somatizují své obtíže x západní psychologizují
  - ▶ Není vhodné veřejně vyjadřovat silné emoce - vyjádření skrz tělo

Další psychická onemocnění a obtíže

- ▶ Traumatické události vyvolávají stejnou behaviorální odpověď napříč kulturami (PSSD)
- ▶ Rozdílné procento sebevražd
  - ▶ Nejméně Egypt, Jordán, Kuvajt
  - ▶ Nejvíce Japonsko, Singapur, Skandinávie, střední a východní Evropa
  - ▶ Durkheimova hypotéza - signifikantní vztah mezi sociální komplexitou a mírou sebevražd
- ▶ Rozdílná spotřeba, přístup, způsob užití i riziko závislostí u návykových látek ve světě
  - ▶ Nejvíce Argentina, Austrálie, Severní polokoule
  - ▶ Nejméně Afrika, Jižní Asie, Oceánie

Kulturně vázané syndromy

- ▶ = soubor příznaků které se vyskytují pouze v určitých kulturách na základě jistých psychosociálních znaků, kulturně specifické vyjádření univerzálního onemocnění
- ▶ Koro
  - ▶ označení pro převážně mužskou fobii či panickou reakci, spočívající v chorobné představě scvrkávání penisu, jeho zmizení v těle a následné smrti
  - ▶ JV Asie + Afrika
- ▶ Pibloktoq
  - ▶ Hysterická reakce Inuitů následovaná amnézií
- ▶ Zar
  - ▶ S Afrika a Blízký Východ
  - ▶ Posednutí duchem způsobující neočekávané pohyby, zpěv, křik

Kulturně specifická psychoterapie

- ▶ Kultura zasahuje do psychoterapeutického procesu > součást pacientova i terapeutova porozumění problému
- ▶ Terapie jako aktivita bílé střední vrstvy (YAVIS syndrom)
- ▶ Založeno na verbální komunikaci - vázané na jazyk
- ▶ Rozdíl v nonverbální komunikaci mezi kulturami (osobní prostor, oční kontakt, konverzační konvence)

„domorodá“ psychoterapie (indigenous psychotherapy)

- ▶ Terapeut i klient sdílí společný kulturní rámec
- ▶ Patří sem západní terapeutické školy pro západní pacienty
- ▶ Folk psychotherapy
- ▶ Náboženské obřady, šamanismus, voodoo, předpovídání budoucnosti
- ▶ Domorodý léčitel pro pacienty z dané specifické kultury více dostupný, často charismatická osobnost, akceptuje pacientův popis problému
- ▶ Placebo efekt x mobilizace vlastních zdrojů
- ▶ Např. Naikan terapie v Japonsku
  - ▶ <http://en.wikipedia.org/wiki/Naikan>
  - ▶ <https://www.youtube.com/watch?v=StSqWdJfX8g>

Multikulturní psychoterapie

- ▶ Přenos západních terapeutických systémů a jejich implikace do jiné kultur
- ▶ Společný základ terapeutického procesu x rozdílné historické a kulturní kořeny a rozdíl ve vyjádření
- ▶ Kulturně senzitivní terapie, která bere do úvahy etnické a kulturní zázemí klienta i terapeuta, zahrnutí kulturně relevantních a senzitivních informací do procesu psychoterapie
- ▶ Byla prokázána efektivita kulturně adaptované terapie (např. Grinner, Smith, 2006)
- ▶ Kulturně relevantní nebo transkulturní terapie se začala formovat v 60.letech v USA
- ▶ Kulturní kompetence terapeuta
  - ▶ Uvědomění si vlastních kulturních přesvědčení
  - ▶ Obeznamenost s kulturou klienta
  - ▶ Způsob práce s klientem z jiné kultury

Zdroje

- ▶ Shiraev, E., Levy D. (2014). *Cross-Cultural Psychology*. Pearson.
- ▶ Berry, J. W., Poortinga, Y. H., et al. (2011). *Cross-cultural Psychology: Research and application*. Third Edition. Cambridge university press.